

Μακεδονικά

Τόμ. 2

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1941-1952

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.
1953

Η τεκνοποιία εν Βογατσικώ

Αλέξανδρος Λέτσας

doi: [10.12681/makedonika.9252](https://doi.org/10.12681/makedonika.9252)

Copyright © 2016, Αλέξανδρος Λέτσας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Λέτσας Α. (2017). Η τεκνοποιία εν Βογατσικώ. *Μακεδονικά*, 2, 299–310. <https://doi.org/10.12681/makedonika.9252>

Η ΤΕΚΝΟΠΟΙΪΑ ΕΝ ΒΟΓΑΤΣΙΚΩ.

Εἰς προηγουμένην μελέτην, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ παρὸν περιοδικόν,¹ ἐξητάσαμεν τὰ κατὰ τὸν γάμον καὶ τὰ ἔθιμά του ἐν Βογατσικῶ. Εἰς τὴν προκειμένην θὰ ἐξετάσωμεν τὰ τῆς τεκνοποιΐας.

Ὅπως εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας σκοπὸς τοῦ γάμου ἦτο ἡ ἀπόκτησις γνησίων τέκνων, τὰ ὁποῖα νὰ κληρονομήσουν τὴν πατρῶαν περιουσίαν καὶ νὰ διαιωνίσουν τὴν λατρείαν τῶν προγόνων, ὁμοίως καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ Βογατσικοῦ ἡ πρώτη σκέψις καὶ ἡ σπουδαιότερα φροντίς τῶν παλαιῶν Βογατσιοτῶν μετὰ τὸν γάμον, τόσον τῶν νεονύμφων, ὅσον καὶ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν των, ὅπως ἄλλως τε ὄλων τῶν Ἑλλήνων χωρικῶν, ἦσαν πῶς ν' ἀποκτήσουν τέκνα. Ἦτο ἡ ἀγνή καὶ ὠραία ἐκείνη ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἀπόκτησις τέκνων ἀπετέλει πραγματικὴν εὐλογίαν τοῦ καλοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ἡ ἀτεκνία ἐθεωρεῖτο μέγα δυστύχημα καὶ ἀπετέλει ἀληθινὴν συμφορὰν καὶ καταισχύνην. Ἡ ἀπόκτησις μάλιστα τοῦ πρώτου τέκνου ἦτο τόσον ἐπιθυμητὴ, ὥστε ὄχι μόνον οὐδὲν προφυλακτικὸν μέτρον ἐλαμβάνετο, διὰ νὰ ἐμποδισθῇ κατὰ βραχύτερον ἢ μακρότερον χρονικὸν διάστημα ἡ ἐγκυμοσύνη, ὡς δυστυχῶς κατὰ σύστημα ἐπιδιώκεται σήμερον εἰς τὰς πόλεις, ἀλλ' εὐλόγως ταραχὴ ἐδημιουργεῖτο, ὅταν ἐβράδυνον νὰ ἐκδηλωθῶν τὰ πρῶτα συμπτώματα τῆς ἐγκυμοσύνης, καὶ πᾶσα κατεβάλλετο φροντίς, διὰ νὰ ἐπισπευσθῇ αὕτη. Διάφορα «ξόρκια» ἐτίθεντο τότε ἐν ἐπιστρατεύσει, ἡ ἀνάγνωσις τῶν σχετικῶν εὐχῶν τῆς ἐκκλησίας ἐπεζητεῖτο καὶ εἰς τὰς συμβουλὰς καὶ τὴν ἐπέμβασιν ἐπιστημόνων καὶ ἐμπειρικῶν ἰατρῶν δὲν ἐδίσταζον νὰ καταφεύγουν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν καὶ ἐπιταχύνουν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἐθεώρουν ὡς τὸν κυριώτερον προορισμὸν καὶ τὴν σπουδαιότεραν ἀποστολὴν τοῦ γάμου. Ἴδου μερικὰ ἀπὸ τὰ «γιατροσόφια», εἰς τὰ ὁποῖα κατέφευγον αἱ Βογατσιοτίσσαι, διὰ νὰ προκαλέσουν τὴν ἐγκυμοσύνην, ὅταν αὕτη ἐβράδυνε νὰ ἐμφανισθῇ.

Ἐν πρώτοις ἡ μαμμη «μάζωνε τὴν καρδιά» τῆς νύμφης, προσεπάθει δηλαδὴ διὰ διαφόρων χειρισμῶν νὰ ἀνυψώσῃ τὰ περὶ τὸν στόμαχον αὐτῆς, ἧτις ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ κρατῇ τοὺς πόδας πρὸς τὰ ἄνω. Ἀκολουθῶς ἡ μαμμη ἔθετεν ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ τῆς νύμφης τεμάχιον ἄρτου, ἐπ' αὐτοῦ δαδὶ

¹ Μακεδονικά τ. Α' σ. 123 κ.έ.

ἀναμμένο καὶ ἐφ' ὄλων αὐτῶν μιὰ «γκαβανούζα»,¹ παρέμενε δὲ ἡ νύμφη εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην ἐπὶ δύο περίπου ὥρας. Λόγω τῆς ἀραιότητας τοῦ ἀέρος ἀπὸ τὴν φλόγα τοῦ δαδιοῦ, ἡ γκαβινούζα ἐνήργει ὡς πραγματικὴ βεντούζα. Κατόπιν ἠλείφετο ἡ κοιλία τῆς νύμφης μὲ ἔλαιον, διὰ νὰ μαλακώσῃ, καὶ ἐξώνετο μὲ μάλλινο ζωνάρι. Διηγοῦνται δ' αἱ γεροντότεροι Βογατσιώτισσαι ὅτι ἡ μεταχείρισις αὕτη κατέληγε πολλάκις εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα.

Ἄλλος τρόπος, ἐπίσης πολὺ ἀποτελεσματικὸς, ἦτο νὰ κáθηται ἡ νύμφη ἐπ' ἀρκετὴν ὥραν ἐπὶ κανίστρου, περιέχοντος νεωστὶ βρασθέντα κάστανα, διὰ νὰ τὴν «κτυπήσῃ ὁ ἀχνός». Ἐπρεπεν ὁμοῦ νὰ ληφθῇ πᾶσα προφυλάξις, διὰ νὰ μὴ κρυώσῃ αὕτη κατὰ τὴν νύκτα.

Ὅλα τὰ μέτρα ταῦτα καὶ ὄλαι αὐταὶ αἱ ἀνησυχίαι, αἱ κακουχίαι καὶ αἱ τάλαιπωρίαι τῆς νύμφης ἦσαν ἀπολύτως δικαιολογημένα. Εἰς τὰ μέλλοντα νὰ γεννηθοῦν τέκνα ἔβλεπον ὄλοι μὲν οἱ οἰκεῖοι τὴν χαρὰν τῆς οἰκογενείας μὲ τὰ χαρωπὰ μειδιάματα καὶ τὰς ἀθώας ἀταξίας τῶν βρεφῶν, οἱ δ' εὐτυχησμένοι γονεῖς τοὺς φυσικοὺς βοηθοὺς εἰς τὰς βιοτικὰς ἀπασχολήσεις των, τὰ ἀπαραίτητα στηρίγματα τῶν γηρατείων των καὶ τὴν συνέχισιν τοῦ οἰκογενειακοῦ των ὀνόματος ἐπὶ σειρὰν γενεῶν. Ἀκριβῶς διὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον εἰδικὸν λόγον ἐξεδηλοῦτο ἰδιαιτέρα χαρὰ καὶ πλήρης ἱκανοποίησις, ὅταν τὸ πρῶτον τέκνον ἐγεννᾶτο ἄορον.

Καὶ δὲν ἱκανοποιοῦντο οἱ παλαιοὶ Βογατσιῶται μὲ τὴν ἀπόκτησιν μόνον τοῦ πρῶτου τέκνου. Ἡ τεκνοποιΐα ἀφήνετο νὰ λάβῃ τὸν φυσικὸν τῆς δρόμον καὶ ἡ πολυτεχνία ὄχι μόνον δὲν ἀπεφεύγετο, ἀλλὰ τοῦναντίον ἐθεωρεῖτο εὐλογία τοῦ Θεοῦ καὶ χαρὰ καὶ πλοῦτος διὰ τοὺς εὐτυχημένους γονεῖς. Ἄλλως τε τὰ αἰσθητά ἐξεδηλοῦντο διὰ τῆς ἰδιαιτέρας ἀγάπης, μὲ τὴν ὁποίαν περιέβαλλον τὸ «σουγγάρικο», τὸ τελευταῖο δηλ. παιδί, τὸ ὁποῖον ἀπεκτιᾶτο πολλάκις εἰς προκεχωρημένην ἡλικίαν τῶν γονέων.

Ἦτο ἡ εὐλογημένη ἐκείνη ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ συνεκτικοὶ δεσμοὶ τῆς οἰκογενείας ἦσαν στενώτατοι καὶ ἀδιάρρηκτοι μέχρι τοῦ βαθμοῦ, ὥστε ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην συνέζων ἐνίοτε καὶ «δεύτερα ξαδέφφια», ὀλόκληρος δ' ἡ κωμόπολις ἦτο διαμοιρασμένη εἰς πραγματικὰ «τζάκια», προκαλοῦντα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμὸν διὰ τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην καὶ ἁρμονίαν, αἵτινες ἐβασίλευον μεταξὺ τῶν πολυπληθῶν μελῶν των.

Ὁ «καῦμός» νὰ τεκνοποιήσῃ τὸ ταχύτερον καθίστα τὴν ἔγκυον νύμφην ἐν Βογατσιῶν ὄχι μόνον ὑπερήφανον καὶ εὐτυχημένην, ἀλλὰ καὶ σεβαστὴν εἰς τὸν σύζυγον καὶ εἰς ὄλους τοὺς οἰκείους τῆς. Ἡ ἔγκυος ἐθεωρεῖτο μεταξὺ τῶν οἰκείων ὡς κᾶτι ἱερὸν καὶ πολύτιμον ὄν, πρὸς τὸ

¹ Γκαβανούζα, πῆλινον δοχεῖον, ἐσμάλτωμένον ἐσωτερικῶς, εἰς τὸ ὁποῖον διετήρουν βούτυρον, τυρόν, πετμέζι, ἄρμιαν κτλ.

ὁποῖον κάθε σεβασμὸς καὶ πᾶσα περιποίησις ἐπεδαψιλεύοντο μὲ τὴν μεγαλυτέραν προθυμίαν.

Ἐν πρώτοις ἀπέφευγε νὰ σηκῶνῃ οἰαδήποτε βάρη διὰ τὸν φόβον τῆς ἀποβολῆς. Διὰ τὸν ἴδιον λόγον ἱκανοποιοῦντο ὅλαι αἱ ἐπιθυμίαι αὐτῆς, ἰδίως εἰς φαγητὰ καὶ ὀρεκτικά· ἐντεῦθεν δ' ἐπεκράτησεν εἰς τὸ Βογοτσικὸν διὰ τοὺς λαιμάρους ἢ φράσις «*κάμνεις ὄν τὶς γκαστρομένεις*».

Ἐπειτα ἀπὸ τὸν λαιμὸν τῆς ἐγκύου ἐκρέμων σταυρόν, εἰκονίσματα καὶ διάφορα ἄλλα «*χαϊμαλιά*», διὰ νὰ μὴ βασκαίνηται, κάθε δὲ βράδου κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς ἐτοποθέτουν τὸ «*τετραβάγγελο*», «*γιὰ νὰ μὴ ἡσκιώνεται*». Τὰ προφυλακτικὰ αὐτὰ μέτρα ἐλαμβάνοντο ἰδίως μετὰ προηγούμενην ἀποβολήν.

Ἄλλο προφυλακτικὸν διὰ τὴν ἔγκυον μέτρον ἦτο νὰ μὴ ἐξέρχεται ἀπὸ τὴν οἰκίαν τῆς καὶ νὰ μὴ δέχωνται κατ' οἶκον ἐπισκέψεις μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐφρατίζοντο ὅτι ὅλα τὰ δαιμόνια καὶ τὰ φαντάσματα περιεφέροντο ἀποκλειστικῶς κατὰ τὴν νύκτα καὶ ἐπομένως ἠδύνατο νὰ διατρέξῃ κίνδυνον ἢ ἔγκυος ἀπὸ συνάντησίν τῆς μὲ αὐτὸ ἢ ὅτι οἱ νυκτερινοὶ ἐπισκέπται ἦσαν φορεῖς τοῦ ἐπιβλαβοῦς ἡσκιώματος.

Ἀπιστηρῶς ἀπηγορεύετο νὰ δρασκελίσῃ τις ἔγκυον, διότι ἄμεσος συνέπεια θὰ ἦτο νὰ «*κάμῃ ἄνάποδα τὸ παιδί*». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐπεβάλλετο εἰς τὸν δρασκελίσαντα νὰ ξαναδρασκελίσῃ τὴν ἔγκυον, ὁπότε ἐματαιοῦτο ἢ φοβερὰ συνέπειαι τοῦ δρασκελίσματος.

Μετὰ τὴν συμπλήρωσιν ἑξαμήνου ἔγκυμοσύνης ἐθεωρεῖτο ἐπιβεβλημένον ἢ ἔγκυος νὰ «*φυλάγεται ἀπὸ τὸν ἄντρα τῆς*», διὰ νὰ μὴ παραμορφοῦται τὸ παιδί καὶ διὰ νὰ ἀπαλλάσσῃται καὶ ἡ σύζυγος ἀνθυγιεινῶν συνεπειῶν. Διὰ παρομοίαν ὁμως προφύλαξιν σπανιώτατα ἐλαμβάνετο φροντίς, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν τέλει τῶν γάμων τῶν οἱ Βογοτσιώται ἀπεδήμουν εἰς τὴν ξένην πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν ἐπαγγελματικῶν τῶν ἀπασχολήσεων.

Τοκετός. Περιποιήσεις νεογνοῦ.

Μόλις ἐνεφανίζοντο αἱ πρῶται ἐνδείξεις τῆς ἔγκυμοσύνης, ζωηρὰ συγκίνησις ἐσημειοῦτο εἰς τε τὴν νέαν οἰκογένειαν τῆς νύμφης καὶ τὴν πατρικήν. Ἐπρεπε νὰ ἐτοιμασθοῦν τὰ σπάργανα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ ἐσπαργανοῦτο ὁ μετ' οὐ πολὺ ἐλευσόμενος διάδοχος. Ἰδιαιτέραν περὶ τούτου μέριμναν κατέβαλλεν ἢ μητέρα τῆς ἐγκύου, διότι ἔπρεπε νὰ ἐτοιμάσῃ τρία μάλλινα σπάργανα, ἓν ἐφάπλωμα, περὶ τὰ τέσσαρα παννιά, φουστάνι, σκουφίτσες, φασκιά καὶ ἐν γένει πᾶν χρήσιμον διὰ τὸ παιδί. Ὅλα αὐτὰ

¹ Νὰ *κάμῃ* = νὰ γεννήσῃ.

ἀπετέλουν, οὕτως εἰπεῖν, συνέχειαν καὶ συμπλήρωσιν τῆς προικὸς τῆς νύμφης ὑπὸ τῶν γονέων της.

Βεβαίως τὰ σπάργανα ξηρωτῶντο ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν τῶν οἰκογενειῶν. Πάντοτε ὁμως κατεβίβλετο φροντίς, ὥστε τὰ σπάργανα, τὰ ὁποῖα ἠτοίμαζεν ἡ μητέρα τῆς ἐγκύου, νὰ εἶναι πολυτελέστερα καὶ ἐπιδεικτικώτερα ἀπὸ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα τῆς ἠτοίμαζον εἰς τὴν συζυγικὴν κατοικίαν της.

Ὅταν ἡ ἐγκυος ἠσθάνετο τοὺς πρώτους πόνους τοῦ τοκετοῦ, εἰδοποιοῦντο καὶ ἔσπευδον πλησίον της ἡ μαμμή καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς της. Σχεδὸν οὐδέποτε κατέφευγον εἰς τὴν βοήθειαν ἱατροῦ, ὅστις ἄλλως τε σπανίως εἶχε τότε περισσοτέρας σχετικὰς γνώσεις ἀπὸ τὴν μαμμήν, τῆς ὁποίας ἡ πείρα ἦτο ἡ μόνη ἐγγύησις διὰ τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τοῦ τοκετοῦ καὶ διὰ τὴν περαιτέρω περιποίησιν τῆς λεχοῦς καὶ τοῦ βρέφους.

Εὐθύς μετὰ τὸν τοκετὸν ἡ μαμμή ἔπλυνε τὸ βρέφος μὲ χλιαρὸν ὕδωρ καὶ τὸ ἔτοποθέτει πλησίον τῆς λεχοῦς μητρὸς του. Κατὰ τὰς πρώτας δὲ τρεῖς ἡμέρας οὐδεμίᾳ ἄλλῃ τροφῇ ἐδίδεδτο εἰς αὐτὸ ἐκτὸς ἀπὸ «ἄρμινου» (χαμομηλί) μὲ σάκχαριν. Μόνον τὸ πρωτὴ τῆς τετάρτης ἡμέρας ἐβύζαινε διὰ πρώτην φορὰ ἡ λεχὼ τὸ τέκνον της.

Μετὰ τὴν πρώτην ἡμέραν τοῦ τοκετοῦ καλεῖται ὁ ἱερεὺς, ὅστις ἀναγινώσκει τὴν μικρὰν λεγομένην σχετικὴν εὐχὴν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς εὐχῆς ραντίζει τὴν λεχὼ καὶ τὸ βρέφος μὲ δέσμη βασιλικοῦ, ἣτις ἔχει ἐναποτεθῆ ἐπὶ παροψίδος πλήρους ὕδατος πλησίον τῆς κλίνης τῆς λεχοῦς, εὐχεται πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ ἀπέρχεται. Ἡ παροψὶς μὲ τὸ νερὸ καὶ τὸν βασιλικὸν τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ παραθύρου,¹ οἱ δὲ εἰσερχόμενοι συγγενεῖς καὶ φίλοι ἐμβαπτίζουν τὸ χέρι των εἰς τὸ ἁγιασμένον νερό, ραντίζουν τὴν λεχὼ καὶ τῆς εὐχονται «καὶ σ' ἄλλα ἰόγια», ἐὰν τὸ γεννηθὲν βρέφος εἶναι ἀρσενικόν, «καὶ σ' ἀγόγια», ἐὰν εἶναι θηλυκόν. Πρὸ τῆς ἀναγνώσεως ὑπὸ τοῦ ἱερέως τῆς εὐχῆς «δὲν τῶχουν σὲ καλὸ» οἱ ἐπισκέπται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν θάλαμον τῆς λεχοῦς. Ἐὰν συμβῆ τοιοῦτόν τι εἶναι ὑποχρεωμένοι τὰ πλύνουν τὰ ἐνδύματά των, διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καθαρισμένοι.

Ἄσφαλῶς ἡ λεχὼ θεωρεῖται «ταμποῦ», ἀκάθαρτος, ἀληγορευμένη, καὶ πρέπει νὰ ἐξαγνισθῇ προηγουμένως ἀπὸ τὸν ρύπον τῆς ἐγκυμοσύνης καὶ τοῦ τοκετοῦ διὰ τῆς εὐχῆς καὶ τοῦ ραντίσματος, διὰ νὰ δύνανται οἱ ἐπισκέπται ἀκινδύνως νὰ ἔρχωνται εἰς ἐπικοινωνίαν μαζί της.

Ἡ παροψὶς μὲ τὸ νερὸ καὶ τὸν βασιλικὸν παραμένει εἰς τὸ δωμάτιον τῆς λεχοῦς ἐπὶ 40 ἡμέρας, τὴν τεσσαρακοστὴν δέ, καθ' ἣν ἡ λεχὼ θὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ θὰ «κἀμη εὐχὴ», αὕτη λούεται ῥίπτουσα

¹ Τὰ παράθυρα ἐσωτερικῶς εἰς τὰ χωρῖα, λόγῳ τοῦ πάχους τῶν τοίχων, ἀποτελοῦν πραγματικὰ ῥάφια, ἐπὶ τῶν ὁποίων τοποθετοῦν διάφορα ἀντικείμενα.

εἰς τὸ χρησιμοποιηθησόμενον ὕδωρ καὶ τὸ νερὸ τῆς μικρᾶς εὐχῆς.

Εὐθύς μετὰ τὸν τοκετὸν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς λεχοῦς κατασκευάζουν «λαγγίτες», τὰς ὁποίας διανέμουν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας, τὴν τρίτην δὲ ἡμέραν ἀποστέλλουν λαγγίτες εἰς τὰς οἰκίας τῶν γονέων τῆς λεχοῦς καὶ τῶν συγγενῶν.

Κατὰ τὴν τρίτην μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέραν ἡ μαμμή καθαρίζει καὶ ἐνδύει τὴν λεχῶ μὲ νέα ἐσώρουχα, ἀναρτᾷ δ' ἀπὸ τὸν λαιμόν της «βασκαντοῦρι». Τοῦτο ἀποτελεῖται ἀπὸ τριχρουν κλωσμένο σχοινί, εἰς τὸ ὁποῖον προσδένουν τεμάχιον ὑφάσματος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγκρύπτουν φουκάλῃ¹ ποταμίασα, σκόρδο καὶ ἄλας πρὸς ἀποτροπὴν τῆς βασκανίας. Τὸ βασκαντοῦρι διατηρεῖ ἡ λεχῶ ἐπὶ 40 ἡμέρας, φέρουσα αὐτὸ ἐπιδεικτικῶς εἰς τὸν λαιμόν της. Πρὸς ἀποτροπὴν ἐπίσης τῆς βασκανίας θέτουν ὑπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς λεχοῦς ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐν ζευγος «μιτάρια»,² ἐν χτένι καὶ φουκάλῃ ποταμίασα. Ἀπαγορεύεται ὅμως αὐστηρῶς νὰ τίθεται ὑπὸ τὸ μαξιλάρι τῆς λεχοῦς τετραβάγγελο. Μετὰ τὴν ἀνωτέρω περιποίησιν ἡ λεχῶ ἡσυχάζει ἐπὶ τῆς κλίνης, ἐκ τῆς ὁποίας ἐγείρεται, ὅταν θὰ δυνηθῇ, ἀναλόγως τῆς ἰδιοσυγκρασίας της· πάντως ὀφείλει ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας νὰ προσφυλάσσηται διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον.

Κατὰ τὴν τρίτην ἐτίσης ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν ἡ μαμμή λούζει καὶ τὸ βρέφος ἐντὸς σκάφης, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ γονεῖς καὶ οἱ λοιποὶ οἰκετοὶ ρίπτουν νομίσματα ὡς φιλοδωρήματα τῆς μαμμῆς. Ἡ μαμμή κάθηται εἰς τὴν οἰκίαν τῆς λεχοῦς ὀλόκληρον τὴν τρίτην ἡμέραν καὶ πλύνει τὰ ἐνδύματα αὐτῆς καὶ τοῦ βρέφους. Ἐκτοτε, ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν, ἔξακολουθεῖ ἐπὶ 20—40 ἡμέρας νὰ προσέρχεται αὕτη καὶ ν' ἀλλάζῃ τὸ νεογνὸν χωρὶς ἰδιαιτέραν ἀμοιβήν, ἀρκουμένη νὰ παίρῃ μόνον τὸν καφέ της. Ἡ πενθερὰ τῆς λεχοῦς κατὰ τὴν ἡμέραν ἑκείνην (τὴν τρίτην) ἐτοιμάζει λαγγίτες, μπογάτσια καὶ φαγητὰ διάφορα καὶ παραθέτει τὸ ἐσπέρας δεῖπνον, εἰς τὸ ὁποῖον παρακάθηνται ὅλοι οἱ οἰκετοὶ, ἡ μαμμή, οἱ γονεῖς, οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ πλησιέστεροι συγγενεῖς τῆς λεχοῦς. Προσερχόμενοι οἱ γονεῖς τῆς λεχοῦς προσκομίζουν τὰ σπάργανα τοῦ βρέφους καὶ «καρίσκι»,³ τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖται ἀπὸ μπογάτσια, λαγγίτες, διάφορα φαγητὰ καὶ κρασί.

Κατὰ τὸ ἐσπέρας τῆς τρίτης μετὰ τὸν τοκετὸν ἡμέρας ἡ μαμμή ἀλλάζει τὰ ἐσώρουχα τοῦ βρέφους καὶ τὸ ἐνδύει μὲ τὸ πρῶτον ὑποκάμισον, ἐνῶ ὅλοι οἱ παριστάμενοι γελῶντες δωρίζουν τὴν μαμμήν. Ἀκολούθως ἡ μαμμή σπαργάνωνει τὸ νήπιον μὲ τὰ καλύτερα σπάργανα καὶ καλύπτει

¹ Φουκάλ', τὸ σάρωθρον.

² Μιτάρια, μιτάρια, ὄργανον τοῦ ἀργαλειοῦ, δηλ. τοῦ ὑφαντικοῦ ἰστοῦ.

³ Ἡ λέξις βυζαντινὴ. Σημαίνει τὸ κάνιστρον, ἐν ᾧ κομίζονται τὰ δῶρα, καὶ ἔπειτα αὐτὰ τὰ δῶρα.

τὴν κεφαλὴν του μὲ ὠραίαν σκουφίτσαν, φέρουσιν χρυσᾶ φλωριά. Ταῦτο-
χρόνως οἱ γονεῖς του θέτουν εἰς τὴν κούνιαν τοῦ βρέφους νομίσματα. Ὅλη
αὐτὴ ἡ πλουσία περιποίησις ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ εὔρουν αἱ Μοῖραι τὸ
βρέφος εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ νὰ τὸ μοιράνουν καλῶς.

Περαιτέρω πρὸς ὑποδοχὴν τῶν Μοιρῶν τοποθετοῦν εἰς τὸ ἐπὶ τῆς
ἑστίας βᾶθρον μογαίτσαν, φιάλην οἴνου, χάριτην, μελανοδοχεῖον καὶ χρᾶ
φίδα, «για νὰ γράψουν καλὰ τὴν μοῖρα του οἱ Μοῖρες». Πολλάκις ἡ λεχῶ
καὶ οἱ συγκοιμώμενοι εἰς τὸ ἴδιον δωμάτιον ἰσχυρίζονται ὅτι εἶδον τὰς τρεῖς
Μοῖρας νὰ προσέρχονται κατὰ τὴν νύκτα καὶ νὰ δμιλοῦν. Ὅμιλεῖ ἡ πρώτη,
ἐπαναλαμβάνει ἡ δευτέρα, ἀλλὰ γίνεται ὅ,τι λέγει ἡ τρίτη Μοῖρα. Τὰ διὰ
τὰς Μοῖρας δῶρα τρώγουν τὴν ἐπομένην οἱ οἰκεῖοι τῆς λεχοῦς.

Βάπτισις.

Ἡ βάπτισις τοῦ βρέφους ἐτελεῖτο συνήθως τὴν ὀγδόην μετὰ τὴν γέν-
νησιν ἡμέραν. Ἐνίοτε ἐπεβραδύνετο ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας, πάντως ὅμως ἔπρε-
πε νὰ τελεσθῇ ἐντὸς τοῦ πρώτου ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τεσσαρακονθημέρου.

Τὴν παραμονὴν τῆς βαπτίσεως ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν νουνὰν τὰ προ-
σκλητήρια δῶρα, αἵτινα ἀπετελοῦντο ἀπὸ «κομασλίκι»,¹ ἓνα μεγάλο πιάτο
λαγγίτες, μίαν μογαίτσαν καὶ μίαν «λαγέναν»² κρασί. Ὅλα αὐτὰ τὰ δῶρα
ἔφεραν εἰς τὴν νουνὰν ἐκ μέρους τῆς οἰκογενείας τοῦ βρέφους ἡ μαμμὴ
καὶ ἓν παιδίον, ἐκ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τῆς οἰκογενείας. Λαμβά-
νουσα τὰ δῶρα ἡ νουνὰ ἐκέρνα καὶ ἐφιλοδώρει τοὺς κομιστὰς καὶ ἀπέ-
στελλεν εἰς τὴν λεχῶ ἐπὶ τοῦ πιάτου ἀμύγδαλα καὶ σπόρον κριθῆς, «για νὰ
κάμη ἀγόρια».

Τὴν ἐπομένην, ἡμέραν τῆς βαπτίσεως, μία τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν
μετέφερε τὸ βρέφος, καλῶς ἐσπαργανωμένον καὶ κεκαλυμμένον διὰ μικροῦ
καινουργοῦς ἐφαπλώματος, εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ἀνέμενον ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ
νουνὰ διὰ τὴν τέλεσιν τῆς βαπτίσεως. Τὴν φέρουσιν τὸ βρέφος συγγενῆ
συνώδευον ὄλαι αἱ ἄλλαι συγγενεῖς, αἵτινες εἶχον πρὸς τοῦτο κληθῆ τὴν
προηγουμένην ὑπὸ εἰδικοῦ ἀπεσταλμένου μ' ἓνα πιάτο λαγγίτες. Κατὰ τὴν
βάπτισιν ἡ νουνὰ ὤφειλε νὰ δώσῃ εἰς τὸ βρέφος κατὰ προτίμησιν τὸ ὄνο-
μα τοῦ ἐκ πατρὸς πάππου ἢ τῆς μάμμης του, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τοῦ
πρώτου τέκνου, τὸ ὄνομα δὲ τοῦ ἐκ μητρὸς πάππου ἢ τῆς μάμμης, ἐὰν
ἐπρόκειτο περὶ δευτέρου τέκνου. Ἡ παράλειψις ἐδημιούργει δυσκολοθερα-
πέυτους δυσαρρασκείας.

Μετὰ τὴν τέλεσιν τοῦ μυστηρίου ἡ νουνὰ παρέδιδεν εἰς τὸν ἱερέα

¹ Τεμάχιον ὑφάσματος, κατάλληλον δι' ἔνδυμα.

² Λαγέναν, πῆλινον δοχεῖον, μὲ τὸ ὅποιον κερνοῦν κρασί.

τεμάχιον σάπωνος, διὰ νὰ πλυθῆ, τὸ ὁποῖον οὗτος ἀπεκόμιζεν ἔπειτα εἰς τὴν οἰκίαν πρὸς ἰδίαν του χρῆσιν. Ἐν συνεχείᾳ ἡ νουνὰ ἐπλήρωσε τὸ δικαίωμα τῆς ἐκκλησίας καὶ τὴν ἀμοιβὴν τοῦ ἱερέως, διένεμεν εἰς τοὺς παρισταμένους «μαρτυρικά»¹ καὶ ἔδιδε τὰ δῶρά της εἰς τὸ βρέφος. Τὰ δῶρα ταῦτα, ἅτινα ἐτοποθετοῦντο ἐπιδεικτικῶς ἐπὶ τοῦ καλύπτοντος τὸ βρέφος ἐφαπλώματος, ἀπετελοῦντο ἀπὸ φουστάνι, ὑποκάμισο, σκουφίτσα, ἐν χρουσῶν καὶ τρία ἀργυρᾶ νομίσματα.

Φέρουσα ἐπὶ τῶν χειρῶν της ἡ νουνὰ τὸ βρέφος καὶ ἀναμμένας λαμπάδας καὶ ἀκολουθουμένη ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ψάλλοντος καθ' ὁδόν, καὶ τῶν παρευρεθεισῶν συγγενῶν, μεταφέρει τὸν ἀναδεκτόν της εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν. Ἐκεῖ τὸν ὑποδέχεται ἡ λεχώ, ἡ ὁποία «κάμνει μετάνοια» πρὸς τιμὴν τῆς νουνᾶς καὶ παραλαμβάνει τὸ βρέφος της, τὸ ὁποῖον ἀποθέτει εἰς τὴν κούνιαν του. Μετὰ ταῦτα ἡ νουνὰ δωρίζει τὴν λεχώ, τῆς εὐχεται καὶ εἰς ἄλλα παιδιά ἢ εἰς ἀγόρια καὶ καταλαμβάνει τὴν καλύτεραν θέσιν τοῦ δωματίου, τὴν «κόχη», ἐν συνεχείᾳ δὲ κάθηνται εἰς τὸ δωματίον καὶ αἱ ἄλλαι συγγενεῖς.

Ἡ πενθερὰ τῆς λεχοῦς μὲ τὴν σειρᾶν της μοιράζει καὶ αὐτὴ μαρτυρικά εἰς τὴν νουνᾶν καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἄλλους παρευρισκομένους. Ἐπακολουθεῖ κέρασμα κατ' ἀρχὰς γλυκοῦ καὶ ἔπειτα λαγγιτῶν ἐν μέσῳ εὐχῶν καὶ χαρωπῶν ἐκδηλώσεων, μεθ' ὃ ἀποχωροῦν οἱ προσκεκλημένοι.

Παραμένει ἡ νουνὰ, ἥτις θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸ γεῦμα τῆς μεσημβρίας, διὰ τὸ ὁποῖον ἡ οἰκογένεια ἔχει ἤδη ἐτοιμάσει φαγητὰ διάφορα, μπουγάτσια, λαγγίτες καὶ ἄλλα γλυκύσματα. Ἐν τῷ μεταξὺ προσέρχεται καὶ ἡ μητέρα τῆς λεχοῦς φέρουσα «κανίσκι» καὶ λαμβάνει καὶ αὐτὴ μέρος εἰς τὸ γεῦμα. Εἰς τὸ μετὰ τὴν τέλει τῆς βαπτίσεως παρατιθέμενον τοῦτο γεῦμα, τὸ ὁποῖον διεξάγεται ἐν μέσῳ εὐχῶν καὶ ζωηρᾶς εὐθυμίας, παρακάθηνται συνήθως μόνον γυναῖκες, ἐνίοτε ὅμως συμμετέχουν καὶ οἱ ἄρρενες τῆς οἰκογενείας.

Προφυλάξεις μέχρι τῆς εὐχῆς τοῦ σαρανίσματος.

Καθ' ὅλον τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ μέχρι τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἡ λεχώ θὰ «σαρανίσῃ» καὶ «θὰ πάρῃ εὐχή», ὄχι μόνον ὀφείλει ἡ μαμμὴ νὰ ἐπισκέπτηται καὶ νὰ ἐπιβλέπῃ τὴν λεχώ καὶ τὸ βρέφος, ἀλλὰ καὶ πρέπει νὰ λαμβάνωνται διάφοροι προφυλάξεις διὰ τὴν λεχώ. Ἐν πρώτοις πρέπει αὕτη ν' ἀποφεύγῃ νὰ ἐξερῆται ἀπὸ τὴν οἰκίαν της, ἐὰν δὲ παραστῇ ἀνάγκη νὰ τὸ κάμῃ, καλεῖται προηγουμένως ὁ ἱερεὺς καὶ τῆς διαβάζει

¹ Ψεύτικα φλωριά περασμένα εἰς κλωστήν. Μαζί μὲ τὰ μαρτυρικά ἡ νουνὰ διένεμεν εἰς τὰ παιδιά καὶ νομίσματα.

τὴν «μικρὴ εὐχή». Πάντως, ἐὰν μεταβῆ εἰς ἄλλην οἰκίαν, οἱ ἔνοικοι υλοθάνονται ἀπροκάλυπτον στενοχωρίαν καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι ἡ ἐπίσκεψις τῆς λεχοῦς «θὰ τοὺς βγῆ σὲ κακό» : θὰ σπάσουν τὰ λαγήνια, οἱ κανάτες καὶ τὰ πιάτα των. Ἐξ ἄλλου οὐδέποτε ἡ λεχὼ πρέπει νὰ ἐξέρχεται εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας της μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου καὶ δὲν ἐπιτρέπεται κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν νὰ παραμένουν τὰ σπάργανα ἐκτεθειμένα εἰς τὴν αὐλὴν. Ἄλλὰ καὶ ξένοι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἐπισκέπτονται τὴν λεχὼ εἰς τὴν κατοικίαν της κατὰ τὰς νύκτας τοῦ πρώτου ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ τεσσαρακονθήμερου.

Τὸ σαράνισμα.

Κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν ἀπὸ τοῦ τοκετοῦ ἡμέραν ἡ λεχὼ θὰ λουσοθῆ, θὰ ἐνδυθῆ τὰ καινουργῆ ἐνδύματά της, «θ' ἀλλάξῃ» τὸ παιδί της μὲ καθαρὰ ἔσώρουχα καὶ θὰ μεταβῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν «διὰ νὰ κάμῃ εὐχὴ», τελοῦσα εἰδικὴν δι' ἑξόδων της λειτουργίαν.

Εἰς τὴν ἐκκλησίαν μεταβαίνει μὲ τὴν πενθερὰν της, ἐν ἑλλείψει ταύτης μὲ τὴν μητέρα της καὶ ἐν ἑλλείψει καὶ αὐτῆς μὲ μίαν τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν της. Προπορεύεται ἡ πενθερὰ μὲ τὸ παιδί καὶ ἀκολουθεῖ ἡ λεχὼ. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡ λεχὼ ἴσταται «πρὶν ἀπὸ τὴν Ἀνάσταση», κρατοῦσα τὸ βρέφος ἐπὶ τῆς δεξιᾶς χειρὸς της. Ἐκεῖ προσέρχεται ὁ ἱερεὺς, ἀναγινώσκει εἰδικὴν εὐχὴν, λαμβάνει τὸ βρέφος καὶ τὸ μεταφέρει εἰς τὸ ἱερόν, ὅπου τὸ διαβάζει καὶ τὸ κοινωνεῖ. Μετὰ ταῦτα τὸ ἀποθέτει κατὰ γῆς, πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν εἶναι ἀγόρι, πρὸ τῆς εἰκόνας τῆς Παναγίας, ἐὰν εἶναι κορίτσι. Ἀκολουθῶς προσέρχεται ἡ λεχὼ, κάμνει τρεῖς μετάνοιες, διαβάζεται μαζὶ μὲ τὸ παιδί ἀπὸ τὸν ἱερέα καὶ τὸ παίρνει εἰς τὰς ἀγκάλας της, ἐνῶ ἡ πενθερὰ δωρίζει τὸν ἱερέα. Ὑστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ παραλαμβάνει ἡ πενθερὰ τὸ βρέφος καὶ τὸ μεταφέρει εἰς τὴν οἰκίαν, ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὴν λεχὼ νύμφην της.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν οἰκίαν, ἡ λεχὼ παίρνει τὸ παιδί της καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν μητέρα της, ὅπου διέρχεται ὅλην τὴν ἡμέραν. Εἰς τὸ γεῦμα αὐτὸ συμμετέχει καὶ ὁ σύζυγος, ὡς καὶ ἄλλοι προσκεκλημένοι.

Μητρικαὶ περιποιήσεις πρὸς τὸ βρέφος.

Ἡ μητέρα θηλάζει καθ' ὥρισμένας ὥρας τῆς ἡμέρας τὸ βρέφος, τὸ καθαρίζει, τὸ ἀλλάζει καὶ τοῦ παρέχει κάθε μητρικὴν φροντίδα καὶ περιποίησιν. Διὰ νὰ τὸ ἀποκοιμίσῃ ἐπὶ τῆς κούνιας του ἢ εἰς τὰς ἀγκάλας της, τὸ νανουρίζει μὲ διάφορα νανουρίσματα, οἷα τὰ ἀκόλουθα :

Ἐλα, Ὕπνι μ', πᾶρε το, σύρ' το στοὺς μπαχτσέδες,
γύμισε τὰ τζέπια του λουλούδια μὲ λαχτσέδες.

Ὁ Ὕπνος τ' ἀποκοίμισε κι ἡ γειά του μεγαλώνει
κι ὁ Χριστὸς κι ἡ Παναγιὰ τὸ καλοξημερώνει.

Ἐλα, Ὕπνι μ', ἀπ' τ' ἀμπέλια,
πᾶρ' τὸ μπέμπη μ' ἀπ' τὰ χέρια,
σύρ' το πέρα στὰ μανδράκια,
νὰ κοιμᾶται μὲ τ' ἀρνάκια,
νὰ ξυπνήη μὲ τ' ἀηδονάκια.

Ἐλα, Ὕπνι μ', πᾶρε το καὶ σύρ' το στὸν παπποῦ του,
σύρ' το καὶ σι' γιαιγάκα του καὶ πάλι φέρε μᾶς το.

Νάνι του καὶ κούνα του,
νὰ τό 'χη ἡ μαννούλα του,
νὰ τό 'χη κι ὁ μπαμπάκας του,
νὰ τοῦ φέρουν πέντ' αὐγά
καὶ πέντε κόσκινα φλωριά.

Νάνι του καὶ κούνα του,
ὅσου νᾶρθουν οἱ θεῖτσες του,
νὰ τοῦ φέρουν τὰ στολίδια του
καὶ τὰ πολλὰ καλά.

Κοιμᾶται τ' ἀραγιὰν παιδι
μέσ' τὴν κούνια τὴ χρυσῆ,
καὶ τὸ βυζι ποὺ βύζανε
ἦτανε μαριγαριτάρι

Ἡ μάννα τ' ἦταν πέρδικα κι ἀφέντης του σαῖνι
καὶ πότιζαν τὴ ζάχαρι καὶ πότιζαν τὸ μόσχο.

Ὁ ὕπνος τρέφει τὸ μικρὸ κι ὁ ἥλιος τὸ μοσχάρι
κι τὸ κρῶσι τὸν γέροντα τὸν κάμνει παλληκάρι.

Ἐλα, Ὕπνι μ', ἀπ' τ' ἀμπέλια
καὶ Χριστὲ ἀπ' τὰ χωράφια
νὰ κοιμᾶται μὲ τ' ἀρνάκια,
νὰ ξυπνᾷ μὲ τὰ πουλάκια.

Κοιμήσου, γιέ μου, κοιμήσου, πουλί μου,
ὡς νᾶρθῃ ὁ μπαμπᾶς ἀπ' τὴν ἀγορά,
νὰ φέρη τὰ πολλὰ καλά,

νὰ φέρη τὰ σῦκα στὸ καλάθι
καὶ τὴν κούκλα σου σ' ἓνα χρυσὸ κουτάκι,
νὰ γλεντιάη τὸ μωρό, ὅσου νὰ μεγαλώσῃ.

Νάνι του καὶ πέτι του κι ὄλοι χορευέτι του,
νὰ τρανέψη ἀγρήγορα, γιὰ νὰ τὸ παντρέψωμι,
νὰ τ' ἀραβωνιάσουμι, νὰ συμπεθεριάσουμι.
Ἔχει ὁ βασιλιάς παιδί, ἔχουμε καὶ μεῖς κορίτσι,
νὰ τ' ἀραβωνιάσουμι, νὰ συμπεθεριάσουμι.
Τὰ πουκάμισα ἄραφα, τὰ βρακιά ἀμπάλωτα.
Νάρθοῦν καβαλλαρέοι, νάρθοῦν πεζοί,
ὅσου νὰ τρανέψη τὸ παιδί.

Πουλάκι εἶχα στὸ κλουβί, τοῦχα κλουβιασμένο,
νὰ τὸ πότιζα τὴ ζάχαρι, νὰ τὸ τάιζα τὸ μόσχο.
Ἄπ' τὸ μόσχο τὸν πολὺν κι ἄπ' τὴ μυρωδιά του
κὶ σκανταλίски τὸ κλουβί κι ἔφυγι τὸ πουλάκι.
Χίλιοι πεζοὶ τὸ κίνησαν, χίλιοι καβαλλαρία,
ὁ ἓνας δὲν τὸ ζύγωνε, κανεὶς δὲν τὸ ζυγώνει.
Πατέρας ποῦχε τὸν καῦμό κι ἀποῦχε καὶ τὸν πόνο,
παίρνει τὸ μόσχο στὴν ποδιά, τὴ ζάχαρι στὰ χέρια.
«Γύρσε πίσω, παιδάκι μου, γύρσε, βρὲ μικρό μου,
νὰ σὲ ταῖσω ζάχαρι, νὰ σὲ ποτίσω μόσχο,
νὰ σὲ κουνῶ στὴν κούνια τὴ χρυσῆ σου,
νὰ κροῦῃ ὁ ἥλιος τὸ πρωτὶ καὶ σὺ νὰ λάμπης μέσα.
Γιὰ νὰ περνᾷ ἡ γειτονιά, γιὰ νὰ τὸ κάμη θάμα.»
Κοιμᾶται τὸ μικρό μου,
τοῦ βασιλιᾶ τ' ἀγγόνι.

Δυστυχῶς ὑπῆρχεν ἡ κακὴ συνήθεια, ἥτις ἐξακολουθεῖ ἀκόμη εἰς πολλὰ χωριά, νὰ ποτίζουν τὰ βρέφη μὲ «μάκο»,¹ ὅταν κλαίουν, διὰ νὰ τὰ ναρκώσουν καὶ νὰ τὰ ἀποκοιμίσουν. Ἡ συνήθεια αὕτη εἶναι ἐγκληματικὴ καὶ πρέπει ν' ἀποφεύγηται, διότι ἀποβλακώνει τὰ παιδιά ἀπὸ τῆς βρεφικῆς των ἡλικίας. Ἡ καλὴ μητέρα πρέπει νὰ συνηθίσῃ νὰ θηλάξῃ τὸ παιδί της κιθ' ὠρισμένα διαστήματα, ἔστω καὶ ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν κλαίῃ. Πολὺν ταχέως θὰ συμμορφωθῇ τὸ βρέφος εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν καὶ θὰ φρονιμέψῃ.

Ἐπίσης ὑπῆρχεν ἡ ἄλλη κακὴ συνήθεια, ἐξακολουθοῦσα δυστυχῶς εἰς τὰ χωριά ἀκόμη, νὰ μὴ σαπουνίζουσιν τὰ βρέφη εἰς τὰ κεφάλια των. Ἔτσι συσσωρεύεται ἡ ἀκαθαροσία μὲ τὴν πιτερίδα καὶ δημιουργεῖ «σκληρὴ κόρα»,

¹ Μήκων, ἀφιόνι.

ἀηδῆ εἰς τὴν θέαν καὶ ἐπιβλαβῆ εἰς τὴν υἰείαν. Αἱ χωρικαὶ θεωροῦν φυσιο-
λογικὴν τὴν κόραν αὐτὴν καὶ ἀπαραίτητον διὰ τὴν υἰείαν τῶν βρεφῶν,
ἀποφεύγουν δὲ ἐπιμελῶς καὶ νὰ τὴν θίξουν. Ἀσφαλῶς πρόκειται περὶ χον-
δροειδοῦς ἀμαθείας, ἧτις πρέπει νὰ ἐκλείψῃ μὲ τὴν κατὰλληλον καθοδήγησιν.

Ἄλλη κακὴ συνήθεια, κοινὴ εἰς τε τὸ Βογοταϊκὸν καὶ εἰς τὰ ἄλλα
χωρία, εἶναι νὰ κουνοῦν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ τὰ παίρνουν εἰς τὰς ἀγκάλας
των αἰ μητέρες, ὁσάκις ἀρχίσουν ταῦτα νὰ κλαίου. Ἔτσι τὰ κακομαθαίνουν,
ἐνῶ, ἂν ἔχουν μικρὰν ὑπομονήν, θὰ ἀντιληφθοῦν ὅτι μόνον τῶν τὰ βρέφη θὰ
ἡσυχάσουν καὶ «δὲν θὰ τὸ πάρουν συνήθειο νὰ κλαίου μὲ τὸ παραμικρό».

Βασκανία.

Εἰς τὸ Βογοταϊκόν, ὅπως καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν Μακεδονίαν, πι-
στεύουν ὅτι τὰ παιδιὰ βασκαίνονται ἀπὸ κακὸ μάτι. Διὰ τὴν ἀποτροπὴν
τῆς βασκανίας ἢ μᾶλλον διὰ τὴν θεραπείαν ἀπὸ τὴν βασκανίαν, αἱ γυναῖ-
κες καταφεύγουν εἰς τὸ «σαράντισμα». Εἰδικὴ διὰ τὸ σαράντισμα γραῖα
λαμβάνει ὀλίγον ἄλας, τὸ διαβάζει λέγουσα : «Ἰησοῦς Χριστὸς ν' ἀνασκε-
λίῃ τὸ κακὸ πρὸς τὸν Δῆμον»¹ (ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ βρέφους), ἐπαναλαμ-
βάνει τρεῖς τὴν εὐχὴν αὐτὴν, δίδει ὀλίγον ἄλας εἰς τὸ βρέφος νὰ γλύψῃ,
ρίπτει τὸ ὑπόλοιπον εἰς τὴν πυρὰν καὶ πτύει τρεῖς λέγουσα : «νὰ σκάσουν
τὰ κακὰ μάτια».

Ἄλλο εἶδος σαραντίσματος εἶναι μὲ τὰ ἀναμμένα κάρβουνα. Εἰς ἓνα
βαθὺ πιάτο ἢ εἰδικὴ γραῖα ρίπτει ἓνα ἀναμμένο κάρβουνο, ἀφοῦ κάμῃ
μὲ τὸ κάρβουνο ἐπὶ τοῦ πιάτου τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ καὶ εὐχηθῆ : «Ἰη-
σοῦς Χριστὸς ν' ἀνασκελίῃ τὰ κακὰ ἀπ' τὸ Δῆμον καὶ ἂν εἶναι κτυπημένο
ἀπὸ ἄντρα, νὰ πατώσῃ τὸ κάρβουνο, καὶ ἂν δὲν εἶναι, νὰ πλέξῃ». Ἐπανα-
λαμβάνει τὰ ἴδια μὲ δεῦτερο κάρβουνο ἀπαγγέλλουσα τὴν ἰδίαν εὐχὴν,
ἀλλ' ἀντικαθιστῶσα τὸ «ἀπὸ ἄντρα» μὲ τὴν φράσιν «ἀπὸ γυναῖκα». Διὰ τρίτην
φορὰν ἐπαναλαμβάνονται τὰ ἴδια, ἀλλ' αἱ φράσεις «ἀπὸ ἄντρα» καὶ «ἀπὸ
γυναῖκα» ἀντικαθιστῶνται μὲ τὴν φράσιν «ἀπὸ ἡσκίωμα». Ἀκολούθως ἢ
γραῖα λαμβάνει ὀλίγον ἄλας, ἀπαγγέλλει κατ' ἰδίαν λόγια «θεοτικά», δίδει
ὀλίγον ἄλας εἰς τὸ βρέφος νὰ τὸ γλύψῃ καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ρίπτει εἰς
τὴν πυρὰν. Ἐν συνεχείᾳ δίδει εἰς τὸ βρέφος νὰ πῆ τρεῖς ἀπὸ τὸ σαραν-
τισμένο νερό, τὸ ραντίζει ἐπίσης τρεῖς εἰς τὸ κεφάλαιόν του καὶ ἔπειτα ρίπτει
τὸ ὑπόλοιπον νερὸ εἰς τὴν «ἀστρουχιά» καὶ λέγει ἐπίσης τρεῖς φορὰς : «πῶς
τρέχ' τὸ νερό, ἔτσι νὰ τρέξῃ τὰ κακὰ ἀπ' τὸ Δῆμον».

¹ Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα πρόκειται περὶ παραφθορᾶς τῆς λ. *δεῖνα* ἐκ παρε-
τυμολογίας πρὸς τὸ ὄνομα *Δῆμος* (=Δημήτριος ἢ Δημοσθένης).»

Ἀσθένειαι τῶν βρεφῶν.

Αἱ περισσότεραι ἀσθένειαι τῶν βρεφῶν ἀπεδίδοντο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Βογατσιωτῶν εἰς δαιμονοπειράγματα. Δι' αὐτὸ σπανίως κατέφευγον εἰς τὸν ἰατρόν, ὅστις ἄλλως τε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν διεκρίνετο καὶ διὰ τὰς πολλὰς γνώσεις του ἐπὶ παιδικῶν νοσημάτων, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπέμβασιν τῆς ἐκκλησίας, εἰς τὰ γιατροσόφια τῆς μαμμῆς καὶ εἰς τὰ φυλαχτά.

Ἐν πρώτοις κατέφευγον εἰς τὸν ἱερέα, ὅστις ἀνεγίνωσκεν εἰδικὰς εὐχὰς, διὰ νὰ μὴ κλαίῃ τὸ παιδί. Ἐπειτα κατέφευγον εἰς διάφορα γιατροσόφια, τὰ ὁποῖα ἐγνώριζον ἰδίως αἱ γραῖται καὶ κατ' ἐξοχὴν ἡ μαμμὴ. Τέλος κατέληγον εἰς τὰ ξόρκια καὶ τὰ φυλαχτά. Ἰδίως ἐχρησιμοποιοῦν «μονόκερο», κοκκάλινον δηλ. σταυρόν, τὸν ὁποῖον ἐβάπτιζον ἐντὸς πιάτου, περιέχοντος νερό, ἐπαναλαμβάνοντες τρίς τὰς ἀνωτέρω εὐχὰς, ἐνῶ ἀπὸ τὸ νερὸ ἐξήρχοντο φουσαλίδες καὶ μαζί μ' αὐτὰς καὶ τὰ δαιμονοπειράγματα. Ἀκολούθως ἔδιδαν ἀπὸ τὸ νερὸ αὐτὸ νὰ πῆ τὸ παιδί τρίς, ἐρράντιζον ἐπίσης τὸ κεφαλάκι μὲ τὸ ἴδιον νερὸ τρίς καὶ τέλος ἔπινε καὶ ἡ μητέρα ἀπὸ τὸ ἴδιον νερὸ. Ἡ θεραπεία μὲ τὸ μονόκερο ἐθεωρεῖτο ἀλάνθαστος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΛΕΤΣΑΣ